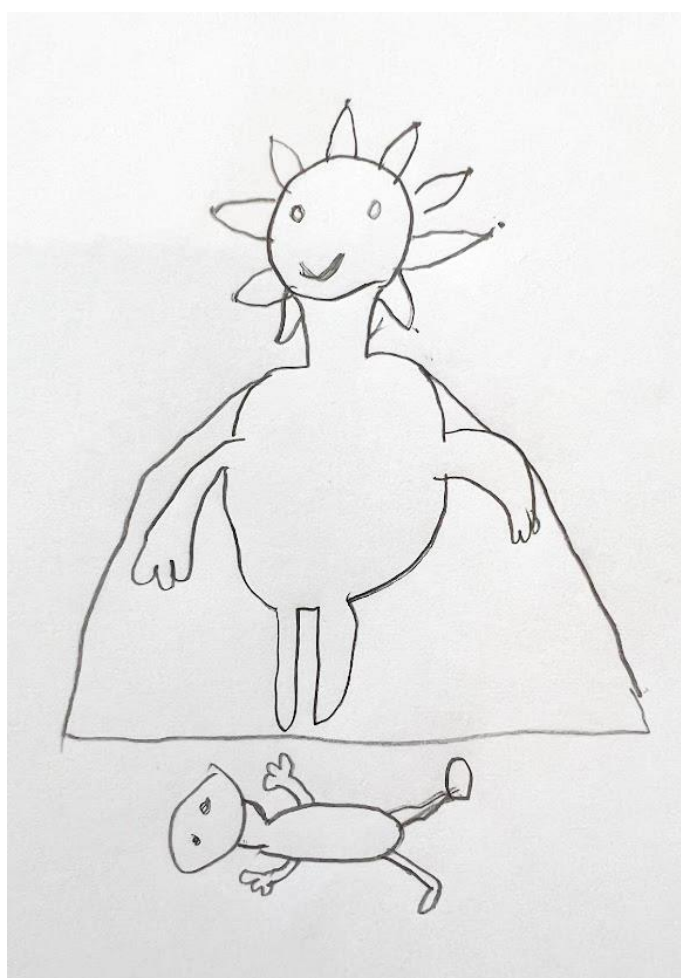

This Is What I Saw

**Scenkonstupplevelser i skolan som en viktig del i
individutvecklingen**

Susanne Barregren

Helsingborg 2022-07-18

Sammanfattning

Syftet med den här rapporten är att presentera hur en årskurs 3 under slutet av vårterminen 2022 arbetade med elevernas upplevelser efter att ha sett olika scenkonstföreställningar. I rapporten redogörs för tankar om val av föreställningar, själva arbetsprocessen med för- och efterarbete, metoder, erfarenheter och framtids tankar inför fortsatta projekt/temaarbeten när man tar barngrupper på scenkonstföreställningar.

Förord

Den här rapporten handlar om hur klass 3 på Slottsvångsskolan i Helsingborg, Sverige arbetat före och efter vi sett tre olika scenkonstföreställningar under ASSITEJ Artistic Gathering & Bibu Scenkonstbiennal våren 2022. Jag som har skrivit denna rapport undervisar i grundskolans tidigare åldrar på Slottsvångsskolan. Jag har arbetat som lärare i över 20 år och har mångårig erfarenhet av att bland annat arbeta med estetiska läroprocesser med elever i olika åldrar.

Tack till klassens elever som är grunden till att detta arbete har kunnat genomföras. Jag vill också speciellt tacka Irene Grahn (programproducent för scenkonst barn och unga och dramapedagog) som varit mitt bollplank under arbetets gång samt Sue Giles (President för Internationella ASSITEJ) och Niklas Borefors (VD och verksamhetsledare för Bibu AB) för att ha gett mig förtroendet att vara en del av detta pilotprojekt.

1. Pilotprojektet ”This Is What I Saw”

1.1 Bakgrund

I april månad 2022 blev jag kontaktad av Irene Grahn som arbetar för Bibu scenkonstbiennial och blev tillfrågad att medverka i ett pilotprojekt som initierades av Sue Giles, där jag och mina elever skulle få möjlighet att se tre föreställningar under biennalen i Helsingborg (17-22 maj, 2022).

Efter föreställningarna skulle vi göra efterarbete på skolan för att förankra elevernas upplevelser. Det fanns inga krav på vilka former efterarbetet skulle ha och valet av föreställningar var också fritt. När föreställningarna skulle äga rum hade mina elever just avslutat en period där de i några veckor gjort de nationella proven i svenska, svenska som andraspråk och matematik. Det var också tätt inpå några av terminens sista lovdagar och den stundande skolavslutningen.

1.2 Syfte

Syftet med pilotprojektet i stort var att försöka ta reda på barns ärliga tankar om scenkonst och låta eleverna få reflektera och skapa utifrån sina egna scenkonstupplevelser.

1.3 Val av föreställningar

Utbudet av föreställningar var stort under Bibu och då valet var brådskande involverades inte eleverna i det. Jag som lärare valde följande föreställningar:

Mantis and the bee med Djungle theatre company - språk: engelska och khoikhoi. Sång och dans, dockor, musik, skapelseberättelse.

Motivering: Flertalet av mina elever har under åren arbetat med gestaltning av sagor där vi använt oss av bland annat dans, sång och dockor. Tanken var att de skulle få känslan av igenkännande samtidigt som det skulle vara helt nytt med andra rytmer och språk från en annan kultur. Frågor att kunna diskutera innan och efter föreställningen är begreppen skapelsemyt och kulturer. Vad är en skapelsemyt? Vad menas med olika kulturer?

Våra viktigaste vuxna med Angereds teater – språk: svenska. Teaterföreställning. Barns relationer till och tankar om vuxna i dess närhet.

Motivering: Ett avstamp till att samtala om tankar barn kan ha om vuxna i deras närhet.

Häxorna med Regionteater väst – språk: inget talat språk (om man inte räknar med häxornas läten). Dansföreställning.

Motivering: Har inte varit med mina elever på en ren dansföreställning och jag var nyfiken på hur den skulle tas emot av eleverna och deras reaktioner. Begreppet häxa kan arbetas vidare med.

1.4 Beskrivning av klassen

Klassen bestod av 27 elever, 17 flickor och 10 pojkar. 25 elever med utländsk härkomst varav 5 födda i Sverige. 2 helt nyanlända utan svenskt språk.

En elev som läste efter grundsärskolans läroplan (GrSär) och en med diagnosen autism.

En mentor/klasslärare och en resurs.

Ungefär hälften av eleverna hade varit med sedan förskoleklass, det vill säga gått i samma klass i 4 år.

En nyfiken och livlig klass med många individualister!

2. Att vara pedagogisk och arbeta pedagogiskt om och med konst

2.1 Arbetsbeskrivning

I skolans värld handlar det så mycket om att hinna med allt som står i läroplanerna och att bedöma elevers insatser, att man kanske missar de spontana tillfällena till samtal/diskussioner och skapande i alla dess former. Man kan lätt glömma bort att dessa arbets- och lärprocesser också finns i våra läroplaner och att de är minst lika viktiga som allt det andra.

Några exempel från läroplanen Lgr22 som belyser detta:

1. Skolans värdegrund och uppdrag

Förståelse och medmänsklighet

”Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Skolan är en social och kulturell mötesplats som både har en möjlighet och ett ansvar för att stärka denna förmåga hos alla som verkar där.” (sid 5)

Skolans uppdrag

”Språk, lärande och identitetsutveckling är nära förknippade. Genom rika möjligheter att samtala, läsa och skriva ska varje elev få utveckla sina möjligheter att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga. Skapande och undersökande arbete samt lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet.” (sid 8)

”Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt deras vilja att pröva och omsätta idéer i handling och lösa problem. Eleverna ska få möjlighet att ta initiativ och ansvar samt utveckla sin förmåga att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra.” (sid 8)

”I skolarbetet ska de intellektuella såväl som de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna uppmärksammas.” (sid 9)

5.18 Svenska samt 5.19 Svenska som andraspråk

”Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Genom språket utvecklar människor sin identitet, uttrycker känslor och tankar och förstår hur andra känner och tänker. Att ha

ett rikt och varierat språk är betydelsefullt för att kunna förstå och verka i ett samhälle där kulturer, livsåskådningar, generationer och språk möts.” (sid 222 + 235)

”I mötet med olika typer av texter, scenkonst och annat estetiskt berättande ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt språk, den egna identiteten och sin förståelse för omvärlden.” (Sid 224 + 235)

När jag blev tillfrågad att gå på tre föreställningar med mina elever tvekade jag inte en sekund. Självklart skulle vi göra det när vi fick chansen. När det sedan kom upp för mig att vi dessutom skulle lägga extra tid på för- och efterarbete, kom den vanligt förekommande frågan till känna:

-Hur ska vi hinna göra det?

Vi hade som sagt precis avklarat alla de nationella proven. Vi skulle gå igenom och träna mer på delar som elever under provtillfällena visat att de inte riktigt behärskade till fullo och vi hade även arbetsområden i olika ämnen som skulle avslutas. Det var endast 10 skoldagar kvar av terminen innan skolavslutningen då vårt mångåriga samarbete skulle avslutas. Trots förutsättningen gällande tid, beslöt jag mig för att låta mina elever delta i projektet då jag av erfarenhet vet att scenkonstupplevelser ger elever mer än bara en trevlig och spännande stund utanför skolans väggar.

Det första jag gjorde var att köpa in vars ett kollegieblock till eleverna. Detta block var tänkt att användas som en loggbok där eleverna skulle skriva, teckna och måla sina upplevelser efter varje föreställning (se figur 1). Sedan var det dags att se första föreställningen.

Figur 1. Kollegieblock med blanka blad, utan linjer eller rutor.

2.2 Upplägg och arbetet med föreställningarna

Föreställningarna var bokade under scenkonstfestivalsveckan, en på onsdagen och två på fredagen.

Onsdagens föreställning *Mantis and the bee* blev inställd då några av skådespelarna från Sydafrika inte fick inresetillstånd. Vi fick istället se en inspelad version på youtube i klassrummet. Först pratade vi om begreppet skapelsemyt för att få en förförståelse till vad föreställningen skulle handla om. Vi kom in på olika kulturers skapelsemyter och till sist asatrons som blev ett led till att vi avslutade arbetsområdet forntiden.

Efter filmen fick eleverna enskilt berätta hur de upplevde berättelsen och vad de kom att tänka på. Detta spelades in som röstmemon som gjordes till en sammanfattande ”wordCloud-bild” efter deras tankar (se figur 2). De skrev och tecknade också ner sina tankar i sitt kollegieblock/loggbok (se figur 3).

Figur 2. WordCloud-bild efter elevernas tankar.

Figur 3. Anteckningar från "loggboken".

Som kompensation för att vi inte fick se föreställningen live, blev vi inbjudna till en workshop på teatersalongen Lillan, Helsingborgs stadsteater. I drygt en timme fick eleverna möjlighet att uppleva och bearbeta berättelsen genom att gestalta olika figurer, delar av och händelser från föreställningen, dansa samt prata både engelska och khoikhoi (se figur 4).

Figur 4. Eleverna får se föreställningen *Mantis and the bee* i klassrummet och fick någon dag senare möjlighet att uppleva hela berättelsen genom gestaltning/dans.

Under veckan vigdes eftermiddagslektionerna till att arbeta vidare med föreställningen. Eleverna delades in i grupper där de målade gemensamma stora bilder efter deras anteckningar/teckningar från loggboken. Dessa stora bilder användes sedan till att skapa egna nya sagor som skrevs ner och lästes upp (se figur 5).

Figur 5. Gemensamt bildarbete efter föreställningen *Mantis and the bee*.

En grupp hann även göra en enkel installation/skulptur (se figur 6).

Figur 6. Skulptur/installation - Elden, vattnet, bönsyrsan och biet.

På fredagen var två föreställningar inbokade. En på förmiddagen och en på eftermiddagen.

Förmiddagens föreställning var *Våra viktigaste vuxna*. Vi hade inget förarbete innan vi såg den men desto mer efter. Det var en lång föreställning, 90 minuter, men upplevdes inte så lång eftersom det hände så mycket på scenen hela tiden. Eleverna var fokuserade, några fick också möjlighet att vara medaktörer uppe på scenen i slutskedet av föreställningen. När själva föreställningen var slut bjöds publiken in att gå en rundvandring på scenen, genom alla "rum" som byggts upp. Därefter delades vi in i mindre grupper och fick där möjlighet att prata om vad vi fått uppleva, fånga upp tankar och känslor som väckts och ställa frågor (se figur 7).

Figur 7. Teaterföreställningen *Våra viktigaste vuxna* bjöd även på tid att sitta ner med skådespelarna och fråga frågor om föreställningen.

Fredagens eftermiddagsföreställning *Häxorna* var efter skoldagens slut men eleverna stannade kvar längre för att kunna gå och se den. Det kompenseras med att de fick sluta tidigare andra skoldagar.

Häxorna var en ren dansföreställning som fångade eleverna under hela föreställningen. Med sina rörelser på scenen, ljud och användandet av ljus gjorde att eleverna rycktes med och blev berörda. Efter föreställningen fick vi möjlighet att prata med skådespelarna, träffa människorna bakom häxorna (se figur 8). Dessa tillfällen, att få prata med någon som väckt något hos en själv, är stort. Därefter gick vi tillbaka till skolan och avslutade veckan med att önska varandra en trevlig helg.

Efterarbetet fick vi vänta med till nästkommande vecka.

Figur 8. Eleverna var väldigt nyfikna på häxorna och att få berätta för dem att de blev lite skrämnda.

Veckan efter bestod endast av tre skoldagar. På måndagen friskade vi upp minnet genom att prata om vad vi sett för olika föreställningar veckan innan. Vi gjorde ett gemensamt VENN-diagram för att göra jämförelser och tydliggöra likheter och skillnader mellan de tre föreställningarna (se figur 9).

Figur 9. VENN-diagram - en enkel föreställningsanalys

2.3 Arbetsformer under projektet

2.3.1 Förarbete – samtal, bild- och filmvisning

Inför föreställningarna *Mantis and the bee* och *Häxorna* hade vi förarbete i form av samtal, bild- och filmvisning. Innan den förstnämnda föreställningen berättade jag om och visade en bok med berättelser om skapelsemyter från hela världen. Jag lyfte asatrons skapelseberättelse eftersom vi precis arbetat med vikingatiden, var den bekant för eleverna. Vi såg därefter en film om vikingarnas skapelsemyt.

Inför *Häxorna* samtalade vi om vad en häxa är/var. Vi kom in på de häxor som åker till Blåkulla under påsken (folktro) och jag berättade lite om häxprocesserna som härjade under flera hundra år i Sverige och Europa. Eleverna blev nyfikna och ville veta mer så jag visade bilder på och berättade om Jeanne D'Arcs liv och öde.

Efter förarbetena ser vi scenkonstföreställningarna.

2.3.2 Efterarbete

2.3.2.1 Genom gestaltning i form av anteckningar, bilder och dans

I nära anslutning till föreställningarna fångar jag först upp tankar och känslor genom samtal och/eller anteckningar i loggböckerna (bilder eller texter).

Därefter får eleverna använda bildspråket genom att skapa gemensamma stora målningar efter sina anteckningar och bilder från loggböckerna. Dessa målningar blir som en mötesplats för deras tankar och upplevelser som vi sedan använder för att fortsätta skapa. I form av texter.

Eleverna fick möjlighet att gestalta föreställningen *Mantis and the bee* genom dans. En väldigt lyckad workshop där två av aktörerna på ett lustfyllt och inspirerande sätt ledde eleverna genom olika delar av berättelsen.

”Jag tyckte att det var roligt och bra för att man tänker att det är riktigt men det är inte riktigt. Vi tänkte att vi var en bee som kunde flyga jätte bra och jag tänkte att det var på riktigt”.

Citatet är hämtat ur en elevs anteckning i sin loggbok.

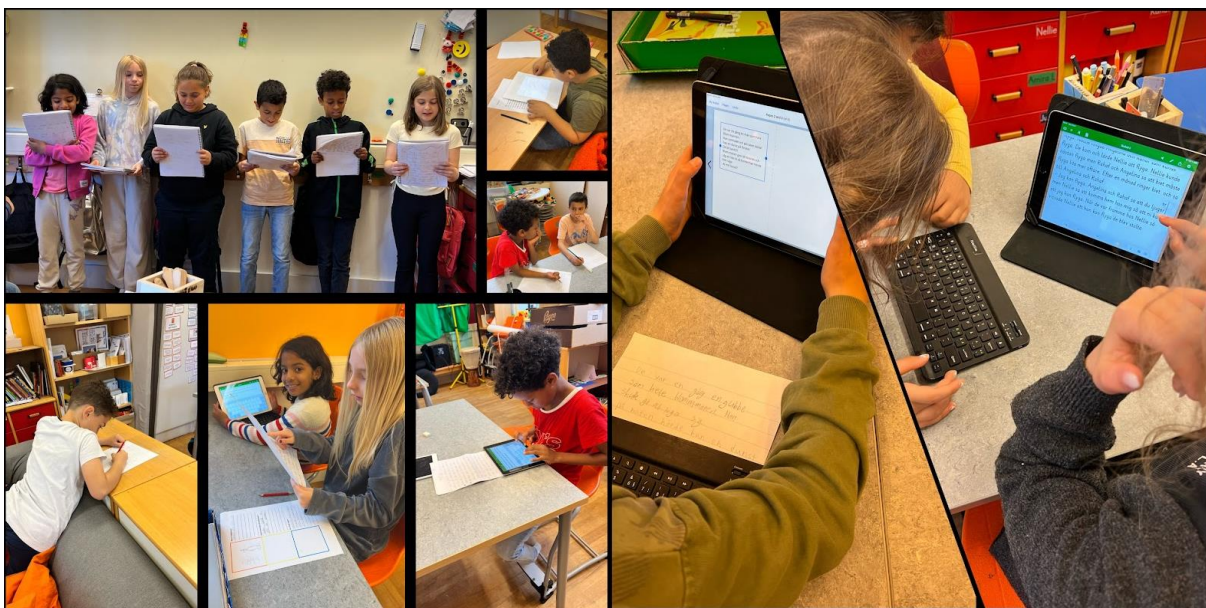
2.3.2.2 Genom att skriva egna sagor och dikter

Elevernas gemensamma bilder blev utgångspunkter för nästa steg – att berätta i skrift. (se figur 10).

Eleverna skapade egna sagor som bland annat handlade om utsatthet men också glädje och vänskap.

De skrev dikter som handlade om önskningar, drömmar och känslor.

Skrivarbetet skedde enskilt och i grupp och de som ville fick chans att delge sina texter genom att läsa högt för sina klasskamrater.

Figur 10. Skriva olika texter, enskilt och i grupp.

2.3.2.3 Genom det viktiga samtalet

De elever som ville fick även tillfälle att i mindre grupper prata vidare om sina känslor och tankar. Jag fanns med som stöttning i samtalen och kunde ställa olika frågor.

Samtalen vi hade handlade bland annat om vad de kom ihåg från det de fått uppleva efter scenkonstföreställningarna, beskrivningar av själva utförandet, om skådespelarna/dansarna, ljud, ljus, musik, kostym, rekvisita mm.

Jag som lärare ville komma lite djupare i elevernas tankar och bjöd även in de som ville till mindre gruppsamtal. Detta gjorde jag för att ta del av flera tankar och åsikter. Samtidigt hoppades jag även på att få fylligare och mer nyanserade svar då eleverna fick möjlighet att bygga vidare på varandras tankar.

Flertalet av eleverna har svenska som andraspråk och har tidigare visat sig bli hjälpta av att framföra sina åsikter i gruppsamtal med stöd av sina klasskamrater. I alla våra samtal och i viss mån även i de sagor/texter som eleverna skrev, rörde vi oss från den kollektiva upplevelsen mot individuella händelser och känslor. Som exempel kan nämnas en saga som en elev skrev. Den handlade om en häxa som utsattes av elakheter av andra. Eleven hade själv upplevt liknande händelse i verkligheten och fick med sagans hjälp ytterligare en kanal att lyfta fram sina känslor.

3. Eftertanke och reflektion

Syftet med pilotprojektet i stort var att försöka ta reda på elevers ärliga tankar om scenkonst och låta de få reflektera och skapa utifrån sina egna scenkonstupplevelser.

Fick de möjlighet till detta under den korta tid de hade till sitt förfogande? Till viss mån, ja. Eleverna fick möjlighet att fördjupa sina upplevelser genom att före, och framför allt efter föreställningarna, arbeta med dem på olika sätt. Det svåra var att hitta balans mellan att inte överpedagogisera (sätta arbetet i en för stram skolkontext) utan låta scenkonstens upplevelser få eget utrymme.

I början av projektet tyckte jag att det verkade som eleverna trodde de skulle bli bedömda och försökte hitta ”rätt svar” för att bli ”godkända”. Orsaken till detta kan ha varit att vi just avslutat en period med nationella prov. Trots att jag arbetat många år med att ta barngrupper till olika konstupplevelser var det denna gång svårt att ställa frågor som öppnade upp till djupare samtal. Under tiden släppte hämningen och eleverna blev lite mer spontana och ville gärna berätta mer. Teaterföreställningarna väckte många olika känslor hos eleverna som vi skulle kunnat arbeta vidare med. Elevernas svar på frågor i början av projektet visar också att det spelar roll vad man gjort innan. Vi bör låta konstupplevelser få en chans att få vara en del i undervisningen istället för att vara ett måste som ska checkas av vid slutet av termins- eller läsårstiden.

Vi gestaltade i form av dans, bild och berättelser. Konstupplevelserna inspirerade till eget skapande i olika former där jag denna gång valde att eleverna skulle visualisera genom bildarbeten (teckningar) och texter. Jag lade ingen vikt vid att texterna som producerades skulle vara korrekta. Aktiviteterna under projektet var planerade av mig i både form och tid.

Det var så det blev då föreställningarna var många (3 st.) under en kort tidsintervall. De var olika i både utförande och handling vilket gav stora möjligheter för oss att kunna arbeta vidare med på skolan. Hade jag kunnat välja, hade jag tagit med mina elever på de tre föreställningarna men inte så tätt inpå varandra. Jag hade planerat för att ge mer tid till samtal och de egna berättelserna, gett eleverna större möjlighet till egen planering av sitt skapande arbete. Gett eleverna fler möjligheter att använda sig av andra uttryckssätt, t ex göra egna korta teaterföreställningar, dockteater, pappersdockor/papiermachémasker, poddar, musik, dans, helt enkelt försökt tillgodose deras önskemål att på olika sätt, som passar dem, få ut de tankar och frågor som väcktes.

Det fanns, i starten av detta projekt, en önskan att kunna delge barnens tankar redan under festivalen. Eftersom festivaler sällan är längre än en vecka blir detta svårt om man vill efterarbeta kreativt och ge eleverna tid för reflektion. Men en idé skulle kunna vara att genomföra en gemensam workshop med elever och festivaldelegater på jämlika villkor där alla gör ett kreativt efterarbete tillsammans under festivalveckan. Då får vuxna en möjlighet att uppleva en kreativ process tillsammans med eleverna vilket är den bästa vägen till vidare erfarenheter. Detta kräver mogna och modiga workshopledare som inte räds att blanda åldrar och som har former för ett praktiskt, roligt arbete som fördjupar.

Vi hoppas att nästa läsår kunna presentera detta projekt under någon av de utbudsdagar för svensk scenkonst för barn och unga, som ordnas för arrangörer, skolor och förskolor. Förutom rapporten kommer även en mindre utställning med elevernas verk att visas.

4. Avslutning

Identitetsskapande arbete, reflektion och samarbete var något mina elever hade stort behov av och detta projekt i slutet av skolåret gav oss ytterligare möjlighet till det genom scenkonstupplevelserna.

Vi bjöds på hög kvalitet vad gäller både föreställningar och skådespeleri. Mycket humor, lekfullhet, dans, musik och främmande talade språk. Föreställningarna gav förutsättning för olika samtal och värderingar utan givna svar och ett eget skapande utifrån sin egen fantasi och kreativa lösningar.

Konstupplevelser ger eleverna möjlighet att bearbeta intryck, pröva olika identiteter, utveckla sin kreativitet samt sin förmåga att samarbeta och kommunicera.

Bryt schema, jobba gränsöverskridande i olika ämnen och ge eleverna tid till reflektion och efterarbete. Vi tappar inte tid - vi ger tid till den viktiga och nödvändiga utvecklingen av individen.

